

Vy mellan Käringsholmen och "Blykula"

Lyse –Berga *och dess närmaste omgivning*

Lysekretsen av Röda Korset utgav Juli 2000 ett informationshäfte, detta är en utdrag från häftet vars har sitt ursprung från Folke Sandberg bok

Hus bygd och människor i N Grundsund, Spjusvik; Skummedal och angränsande gårdar.
utgiven 2001 och med en omarbetad upplaga av 1á utgåvan 1985,

Sammanställt av Mats-Göran Hallqvist med tillåtelse från Sven-Åke Kroon (Lysekretsens Röda Kors)

Ett stort tack till Folke Sandberg vars forskning om trakten ligger till grund för denna sammanställning

Lyse-Berga

När du närmar dig Lyse-Berga med bil från väg 162 kör du vid den s.k. Hedanebron "Heane" efter 90-graderssväng åt vänster har ni en hänförande vy framför dig med Trälebergets karaktäristiska profil till vänster och den mera avrundade Brattåsen till höger. Där emellan utbreder sig Träleberskilen som längre ut mot havet-eller sjön som bohusläningen oftast säger – övergår i Saltö fjord. Området runt kilens inre del utgöres av en strand – eller saltäng "sälta" och är ett naturreservat där många olika slags fåglar kan studeras. Den har i långa tider använts för slätter men kan ske främst till bete. Den är således en kulturprodukt. En sälta som inte fyller någon funktion för jordbruket skulle snart växa igen. När du njuter av vyn över strandängen ut mot kilen så sänd flera tacksamma tankar till de kor som sommartid går på bete där. Utan dem skulle vi mest se en massa albuskar och inga fria vattenytor ut mot sydväst.

Vägen rundar sedan berget Hällern på höger sida och när du passerat "Hälle"-kurvorna dyker plötsligt Lyse-kyrka med sin kyrkoruin upp framför dig. Strax efter kyrkan gör den allmänna vägen en 90-graders sväng åt höger. Tar du i stället av åt vänster på den mindre vägen kommer du in på Lyse-Berga området där vägföreningens trevliga skylt hälsar dig välkommen med förhoppning om att du skall köra försiktigt.

Träleberget sett från Kyrkan

Naturligtvis kan man komma till Lyse-Berga sjövägen. Även då domineras topografin av Trälebergets profil. De inre farlederna är förvånansvärt djupa och breda. Det är väl endast om man väljer att gå in norr om Käringholmen vid "Blykula" som den oförsiktige kan fastna på "Grytebena" vid Dyskär

Käringholmen sett från Hammarvik

På Brattåsen sluttning ned mot Trälebergsskilen utbreder sig i dag en bebyggelse som huvudsakligen består av fritidshus. Denna projekterades i slutet av 1950-talet. Området är avstyckat från fastigheterna Berga och Gåsehogen. Först benämndes området enbart för Berga. Inom kommunen fanns det flera Bergaområde varför namnet på det här området under 1980-talet ändrades till Lyse-Berga. Namnet Lyse (Liusse) tror man har att föra medljus i anslutning till vatten och omnämns 1317 i krönikorna. 1660 omnämns Berga som en halv gård i Sundsby jordabok,

Brattåsen sett från Östensvik

Landskapet i de här trakterna har genom årtusendena genomgått en kraftig förändring. När inlandsisen drog sig tillbaka frigjordes mängder med smältvatten som mer eller mindre dränkte hela Bohuslän i flera hundra år. I Lyse-Berga området stod vattnet mer än 150 m över nuvarande nivå. När sedan isen försvann minskades trycket på jordskorpan och landhöjningen satte fart. Berget började sticka upp över vattenytan. I början gick landhöjningen mycket snabbt, 6-7 m på hundra år. För c:a 6000 år sedan utgjorde de västliga delarna av nuvarande Lysehalvön av en rad öar. Trälebergsskilen var mycket bredare och ingen kil. Vattenytan gick obruten ända in till Holma och Stora Bornö i Gullmaren. Landhöjningen pågår än i dag och är c:a 20-25 cm på hundra år.

Allt eftersom isen drog sig tillbaka kom först växter och djur. Där efter kom människan in i området och lämnade sin spår efter sig. Det har den ju alltid gjort. I Bohuslän finns det gott om lämningar efter stenålders människor. I själva Lyse-Berga området har man inte funnit några. Det utesluter ju inte att det även här fanns något slag av mänsklig verksamhet. När raffinaderiet vid Brofjorden skulle byggas gjorde man en arkeologisk undersökning av det området. Det påträffades sex mindre stenåldersboplatser. Eftersom de var små har man tolkat dem som tillfälliga fångstationer och inte som basläger.

Uppe på Brattåsen finns dock flera bronsåldersrösen och en stensättning. I ett ganska sankt läge söder om kyrkan vid saltängen har man funnit ett gravfält bestående av ett 10-tal gravar sannolikt från yngre järnåldern eller vikingatiden.

Någon har sagt att "transporterna är oljan i samhällsmaskineriet" Möjligheterna att transportera både människor och gods till och från Lyse-Berga området har och är goda. Alltså fanns här bra förutsättningar för människor att livnära sig på de resurser som fanns i området och dess omedelbara närhet. Många är också spåren efter människors olika aktiviteter både uppe i bergen och nere vid stranden. Vid Hästepall fanns ett tranškokeri. Spåren efter själva tranškokeriet och dess grumsedamm kan man än i dag skönja men var mera påtagliga innan området exploaterades.

Predikstolen ovanför Sövikstigen

Inskriften P:B.B. 1803

En predikostolsliknande anordning finns vid berget ovanför Hästepall. I berget är följande text inhuggen "P.B.B.1803" men troligtvis är "predikstolen", som den heter i folkmun, mycket äldre.. Enligt sägen skall en präst härifrån ha hållit predikningar för folk "uppifrånlandet" som besökte platsen under sillfiskeperioden (gästarbetare?) På 1870 talet var en ny sillperiod i antågande och nu hade man lärt sig att konservera sillen i plåtburkar. Inom själva Lyse-Berga området fanns dock ingen sådan industri. Den närmaste konserverfabriken låg i N. Grundsund och var verksam på 1950-talet. Fabriksbyggnaden finns ännu kvar men är omgjord till bostadshus.

I boken *Gods o Gårdar* i Bohuslän utg.1939 talet är noterat för Gåsehogen om Predikstolen texten är "uthuggen" av en Per Brandberg. Troligen tillfälligt boende i trakten, kanske knuten till tranškokeriet, se vidare artikel i Lysekilsposten 17/6 -02 om P-stolen skriven av Folke Sandberg

Norra Grundsund

Bebyggelsens framväxt i Norra Grundsund hör troligen samman med 1700-talets stora sillperiod som varade från mitten av 1700-talet till början av 1800-talet. Namnet Norra Grundsund kommer sannolikt från att platsen för länge sedan utgjorde ett grunt sund mellan Långe Holme och Valberget. Fisket var den viktigaste utkomsten för strandsittarna, som man kallade dem som bodde nära vattnet med hus på ofri grund. Först i slutet av 1800-talet började en del att friköpa tomten som huset stod på. Strandsittarna försökte så gott det gick att odla något på de små plättar som fanns. Många hade får och de som hade möjlighet skaffade sig också kor. En viktig händelse var när Daniel Schiller kom till Norra Grundsund omkring 1790 talet och byggde sitt stora hus han drev under en kortare tid ett trankokeri som hette Fortuna och som låg vid Grundsunds hamn.

Från mitten av 1870 talet och fram till 30 talet pågick den sista stora sillperioden. Då blomstrade verksamheten och samhället upplevde en storhetstid. Silssalterier fanns lite varstans utefter kusten. Enligt uppgift fanns det 1886 ett salteri i Norra Grundsund. Vid sekelskiftet fanns en konserverfabrik i en bod i hamnen. Under denna period ökade befolkningen snabbt och man byggde många av de hus som i dag finns i samhället. I Norra Grundsund fanns år 1886 14 yrkesfiskare och 21 husbehovsfiskare. Några av Grundsundsborna sysslade med fraktseglation. När stenhuggeriverksamheten kom igång var det förmodligen så att många yrkesfiskare under hösten och vintern deltog i sillfisket och under våren och sommaren arbetade med stenhuggeri. På Blixten fanns ett trankokeri (eller med en annan benämning guano och silloljefabrik) som uppfördes troligen under slutet av 1800 talet. (senare forskning visar att trankokeri fanns på Blixten även under 1700-tallets sillperiod) Silloljan renades till olika kvaliteér och den finaste exporterades till storstäderna i Europa som lampolja för gatubelysning. Avfallet, guano användes som gödsel. Sötvatten till silloljefabriken fick man från Slagdammen, en myr några hundra meter norr om samhället. Vattnet ledde i trärännor till silloljefabriken. Sillhanteringen på Blixten lades ner 1905.

Stenhuggeriepoken runt Norra Grundsund

Intill början av 1900 talet var Norra Grundsund ett litet fiskesamhälle. Därefter blev stenhuggeri den viktigaste inkomstkällan. Stenhuggeriet i Lyse startad omkring 1875 och nådde sin kulmen under 1920 talet. Så gott som alla familjer var beroende av hur stenhuggeriet gick. Brattås fanns ett storbrott, där man högg byggnadssten. Lastning skedde för det mesta från kajen vid Ommen, strax väster om Omberget samt från bryggan tvärs över bukten dit rälsen gick. På 30 talet blev det kris inom stenindustrin. För många familjer blev konserverindustri i Sjöbol och Lysekil räddningen. Ungdomarna utbildade sig på annan ort och flyttade från Norra Grundsund. Bygden började avfolkas.

Handel och transporter Norra Grundsund

Den första kända affären i Grundsund öppnades 1893. Den stängde omkring 1914, men ersattes därefter av andra butiker. Det dröjde långt in på 1900 talet innan man fick reguljära båtförbindelse med Lysekil. Till en början med var tilläggsplatsen för passagerarbåtarna kajen vid Spjösвик. Senare på 30 talet anordnades en tilläggsplats i hamnen i Norra Grundsund. Innan landsvägen byggdes 1920 gick Grundsunds borna oftast de gamla lederna i bergen till kyrkan, skolan i Berg och till tåget

Torp och stugor i Lyse-Berga

Sandvik

Rössarna

Inom Lyse-Berga har det funnits ett flertal torp och stugor samtliga under fastigheterna Berga och Gåsehogen. Det är mycket gamla gårdar. I en tidningsartikel 1954 nämns att det redan i 1573-74 års uppbördsbok för Berga övre och nedre, Bohuslän finns uppgifter om två gårdar på Berga. Däremot nämns inte Berga i 1391 års jordebok. Vid tiden då Lyse-Berga området projekterades för fritidsbebyggelse stod Ragnar och Annye Johansson som ägare av den ena Bergagården, troligen Berga nedre och Signe Marston för Gåsehogen.

Av de ursprungligt drygt 10-tal stugor som funnits i området finns i dag fyra kvar nämligen Rössarna (16) Backen (15) Bogedal (17) och Sandvik (18). Av dessa har torpen vid Rössarna och Sandvik i stort sett kvar sin gamla exteriör medan de två övriga är ombyggda.

Boende i Sandvik

Det enda säkra vi vet om vem som bodde var, är att OLLE Johansson bodde i hus (101), Olena Eliasdatter. Bodde i hus (102) några år efter 1900 och att Johan Albert Olsson bodde i hus (104). Skrivningen nedan om var övriga bodde här i Sandvik får betraktas som en kvalificerad gissning. Några ytterligare husgrunder/boplatser än här beskrivna, är ej kända i området

HUS (101)

Torp u. Gåsehogen. När husen byggdes är okänt, men runt 1860 bör vara en bra gissning. Ej heller är husets exakta läge känt. Troligen var det där, som senare Olle Johansson byggde sitt hus, eller i dess omedelbara närhet. Muntlig uppgift finns att Olle byggde huset här, men den är osäker och obekräftad. Det kan mycket väl ha varit så att Olle flyttade in i ett redan befintligt hus och därmed gjorde en del ändringar och reparationer som senare i generationen efter blev ett nybygge. Troligen var det alltså Carl Andreasson från hus (21) o.h.h. Anna Fredrika Nilsson som först byggde och flyttade hit, i samband med deras gifte mål 10/6 1859. Carl var f. 1/4 1831 i Björnevik av Andreas Olsson o.h.h. Petronella Simonsdatter. Anna Fredrika var f. 24/5 1827 av Nils Larsson o.h.h. Ingeborg Andersdatter Hälleklå. Anna F. tjänade som piga på Berga övre Carl var fiskare men torpet krävde nog en rejäl arbetsinsats till att börja med. Carl och Annas barn: Emma f. 1860 död -62, Axel Julius f. 18/12 1861 g. -91 m.p. i huset Josefina Augustdotter, bosatta-93 i hus (21). Emil f. 11/6 1864 g. -88 med Hilma Hilmersson f. 30/1 1869 på Gåsehogen av Hilmer Olsson o.h.h. Carolina Persdatter. Bosatta i Grundsund hus (19). Tre barn födda här i Sandvik, Natanael f. 1866 död-67.

Antagligen var det så att Carl, Anna och sonen Axel, flyttade till näraliggande backstugan (102) när sonen Emil gifte sig 1888.

1898 gifte sig Olof(Olle) Johansson med Adolfina Konstantia Gustavsdotter från Bogedal (95). de bosatte sig här. Huset var inte mer än drygt 30 år gammalt när Emil Carlsson flyttade ur. Var det så att han flyttade också huset till Lill-Grundsund? Huset stod näppeligen tomt här fram till 1898 då Olle och Adolfina flyttade hit. I så fall kan det stämma att det var Olle som byggde huset här, som står kvar än i dag.

Olle var från Backeryd i Blekinge f 21/10 1871. Han var finstenshuggare och arbetade bl.a i stenhuggeriverkstaden i "Bracka" vid hus(50) Adolfina var f 1/1 1868, Ladugården byggdes och de hade kor, får, gris och höns. Adolfina och Olles barn: Jenny Alfida f. 1895 (Adolfinas dotter f.ä.), Flyttade till Gbg. Gift Karlsson, en dotter Ester Aurelia f. 1900, flyttade till Gbg. i unga år återkom 1945 när modern blev sjuk. Arbetade på konserverfabrik I Grundsund, senare på Boviks i Lysekil, Ägde stället efter föräldrarna. Bodde kvar här till sin död 1975.

Gustav Fredrik f. 1901. stenhuggare. Flyttade till Lysekil och arbetade på Slätterskär trävarufirma. Bodde på Valbogatan, gift och en dotter

Hildur Botilda f.1903 flyttade till Gbg. Gift Andersson (hattmakare) hade en son och en dotter. Änka 1970 Hildur dog 1989

Olle i Sandvik är känd profil i Lyse dels för att han alltid bar en stor svartbrettad hatt och hade puckel på ryggen. Enligt hörsägen hade han också ett väl ansatt pipskägg.

Adolfina dog 1946, Olle dog 18/8 1957. Gustavs dotter Gunnel o.h.m. Omar Haegeland övertog stället, som fritidshus. Gunnel dog omkring 1985. Omar bor numera här en stor del av året.

Kvarnen vid Sandvik

Mellan torpet Sandvik och sjön utefter bergs kanten finns en plats som går under namnet kvarndammen.

Enligt Ingemar i Skäl, skall det även ha legat en Kvarn nere vid Sandvik, denna kvarn finns omskriven i Folke Sandberg bok Hus byggda av människor utgiven 2001. Den västra bäcken har troligen ej haft någon kvarn, och fråga är om bäcken ens fanns den tiden kvarnen existerade i den östra bäcken, På 1783 års karta finns ej västra bäcken inritad, däremot är fyra fördämningar inritade. Dessa anlades föra att samla vatten att släppa på vid malning, När kvarnverksamheten upphörde togs tre av dess tre fördämningar bort, den fjärde vid Brattåsbergets fot fick vara kvar För att avleda vattnet från sankområdet i väster grävdes och sprängdes en ränna genom högsta strandvallen.

Torpet Rössarna

Torpet Rössarna är ett fint exempel på ett stenhuggaretorp. Den nuvarande ägaren har tydligen månat om att bevara byggnadens ursprungliga extriör. Huset har enligt uppgift timrats på Bokenäs, monterats ner och fraktats hit. Troligen var det stenhuggaren C. Oskar Thalberg född i Trollhättan 1863 som byggde och satte upp stället. Ett troligt byggnadsår är 1890. De flyttade till Skälhamn och huset såldes till Selma och August Eriksson. Av deras barn blev dottern Anna kvar i hemmet. Hon gifte sig med stenhuggaren Gottfrid Persson och de bodde kvar på stället sina liv ut. Stället friköptes av Gottfrid 1974 med stöd ensittarlagen troligen på 1950-talet. Anna dog 1962 och Gottfrid 1974. De var de sista "året runt" - boende på Brattåsen. Det har funnits ytterligare några hus vid Rössarna men inga rester kan i dag ses av dessa.

Något om stenhuggeriepoken i och kring Brattåsen

Stenhuggeriverksamheten i nedre Lyse började omkr. 1875-80. Först i mindre omfattning men antalet sysselsatta växte under hand och nådde kulmen under 1920-talet. Många kom inflyttande från längre in i Bohuslän och från Skåne, Halland, Småland och Blekinge. Många av dem som flyttade in hade tidigare arbetat med sten. Folkmängden ökade kraftigt och trångboddheten var stor. De flesta familjerna var beroende av hur stenhuggeriet gick. Pojkar fick ofta börja tidigt i berget med att dubba och slå kyllhåll. När de konfirmerades var de ofta så pass kunniga att de kunde ha ett eget brott. Inpå 1930-talet var det stopp för unga att börja hugga sten och när 1940-talet hade gått var det i stort sett bara äldre gubbar som högg och stenepoken var snart slut. I denna del av Lyse kan noteras att de tre sista som högg sten i "Berge mark" var Gottfrid Persson (bodde på Rössarna), Hjalmar Hermansson och Einar Russberg. Gottfrid och Hjalmar var äldre än Einar och därför blev Einar den siste som ensam högg sten i området. Han fyllde 67 år den 15 jan. 1960 och någon gång däromkring gjorde han sin sista arbetsdag.

Området är till större delen gården Bergas utmark. Den begränsas i stort av Rössarna, Skummedalen, Brattåssänkan och Bracka. Till en början var det småbrott där gatsten "knott" tillverkades. En promenad i området ger snart besked om att här var själva hjärtat av stenhuggeriverksamheten under många år. Knappast en hel berghäll går att upptäcka. All skrotsten som ligger kvar i stora högar vittnar om att det var inte alltid som stenen sprack som huggaren ville.

Tidigt började man dock med storbrott och ett bland de första i nedre Lyse var det i Brattås. Det var mest byggnadssten man högg där. Dit anlade man räls från lastkajen i Spjösvisbukten. En räls slinga gick också uppåt "Berge mark" där ett otal större och mindre brott togs upp. Rälsgreningen var vid "Bracka". Troligen gick det också en räls slinga från "Bracka" till stenbrotten vid Dammen. "Raller" kallades vagnarna som kördes på rälsen dragna av hästar. Spårbredden var omkr. 60 cm. Ovanför Bracka i en brant sluttning hade man anordnat med en linbana "lift" Det var dubbla räls spår och så ordnat att nedåtgående lastade vagnar drog upp tomma vagnar mot brottet i Brattås.

Storbrottet vid Brattås

Rälsväg Storbrott / Brattås-Bracka

Kvarnstenen vid Bracka

Bilden tagen från "Plöse" mot Brattås

Brackå år 2003 som en gång var knutpunkten för räls slingorna

Vid Brackå fanns en stor omålad byggnad "Verkstan" kallad. Där höggs sten som skulle bearbetas mera till monument, fasader och liknande. Råblocken togs ut i Brattåsen. En delvis påbörjad kvarnsten står ännu kvar i berget ovanför Brackå. Storbrottet i Brattås drevs inte så länge. Högst ett 15-tal år. Det lades ner troligen i början av 1920-talet. Konsul J. G. Gunnerson var den som först drev stenhuggeri i större skala i trakten. Sedan kom Skandinaviska Granit AB som drev storbrottet i Brattås och verkstaden vid Brackå. Kullgrens stenhuggerifirma drev också verksamhet men i något mindre skala. Det fanns också några mindre företagare inom området en av dessa drev stenhuggeri vid "Plusen"

De gamla räls slingorna är i dag vandringsleder som Röda korset har markerat upp, startar man uppe vid "Plusen" det finns en spång ut till storbrottet vid Brattåsen följ sedan stigen/rälslingan mot Norra Grundsund då kommer ni att passera förbi Brackå som i dag är ett fritidshus, fortsatt sedan ner mot N Grundsund mot Björnvik kan ni följa den gamla bilvägen mot Sandvik och ni kommer åter till storbrotten "Plusen"

Lyse Kyrka och Kyrkoruin.

Lyse kyrka omnämns första gången i biskops Eysteins jordebok från år 1391 En bevarad gravhäll ger anvisningar om att här har funnits en kyrka redan på 1100-1200-talet. Invändigt var kyrkan c:a 19 m lång och c:a 7 m bred. Vid västra gaveln fanns ett rödmålat trätorn i vilket hängde en klocka med årtalet 1631. Detta årtal anser man ge en antydning om när kyrkan erhöll sitt trätorn. På 1700-talet beskrevs Lyse medeltidskyrka av prosten Johan Oedman "Thenne lilla kyrka af Sten wäl upbyggd, har en klocka och Trätorn och Tegeltak samt innan til målad til både Altare-Tafla, Predik-Stol och Läktare med ringa Bekostnad, efter theras wärde, hwarpå finnas inga Märckwärdigheter".

Denna lilla kyrka från medeltiden fick stå kvar fram till 1851. Då byggdes en större kyrka efter ritningar av F. W. Scholander. Den uppfördes, som grävningar visat, omkring en äldre stenkyrka med romansk planform.

År 1909 eldhärjades kyrkan och ruinen utgör återstoden från branden. Sakristian, som undgått branden, används fortfarande. Ett murparti i den västra gavelns mitt kan dock tillhöra den äldsta byggnaden.

Efter branden byggdes en ny och större kyrka högre upp på berget. Det är den kyrka som i dag kommer till användning.

Träleberget.

"Köven" vid Trälleberg

Oavsett om man kommer till Lyse-Berga området med bil eller båt så är det Träleberges mäktiga profil som man först lägger märke till. Varifrån kommer då detta namn? Har det något med trälar att göra? Troligtvis inte. I gamla längder kan man se att stavningen av namnet har varit ganska lika genom tiderna. År 1550 stavades det Threlleberg. 1703 Trolleborg samt senare Trälleberg och Trälleberg.

Tidigare har det funnits en fornborg på berget. Det var omgiven av en stenmur på de sidor av berget som ej stupade brant ned. Inte heller fornborgen har nog med namnet att göra. Det finns dock ett gammalt namn – Trojeborg – som kan föra tanken till första ledet i dagens namn på berget. En Trojeborg var en på marken utlagd stenlabyrint som man kunde gå i. Vad dessa användes till är osäkert men gissningsvis utfördes olika slag av riter (skydds- och fruktbarsriter?) i dem. Det kan ju ha funnits en sådan labyrint i närheten av berget men denna har med tiden försvunnit på grund av ändrad markanvändning. I södra Skandinavien kallades en sådan här stenlabyrint för Trälleborg.

En intressant iakttagelse är att den gamla ortsbefolkningen på södra sidan av kilen idagligt tal kallade berget Träleberg (Träleökullen) medan folket på norra sidan oftast använde namnet "Köven". Det ordet är antagligen norskt och står troligtvis för dagen ord rum. Berget har ju en stor rumsliknande urgröpfung mot sjösidan. När folk i dag använder ordet "Köven" är det nog denna del av berget man avser och inte hela Träleberget.

Trälleberget sett från Brattåsen

Skutebacken och Hästepallen

Bilden tagen från Hästepallen mot Skutebacken

I Bohuslän började sillen "gå till" omkr. 1750 och det anlades tranškokerier lite varstans i vikarna runt Lysekil. Torpet Skutebacken nämns i längderna första gången 1768 då änkan Elin dog här detta år. Vem hon var har man ej kunnat reda ut ej heller vem hon var gift med eller när hon bosatte sig här. Mycket talar för att hon kom hit som änka. Torpet var antagligen ett s.k. fiskartorp då någon odlingsmark för de boendes försörjning ej fanns i torpets omedelbara närhet. Skutebacken nämns ej i mtl. 1775-85.

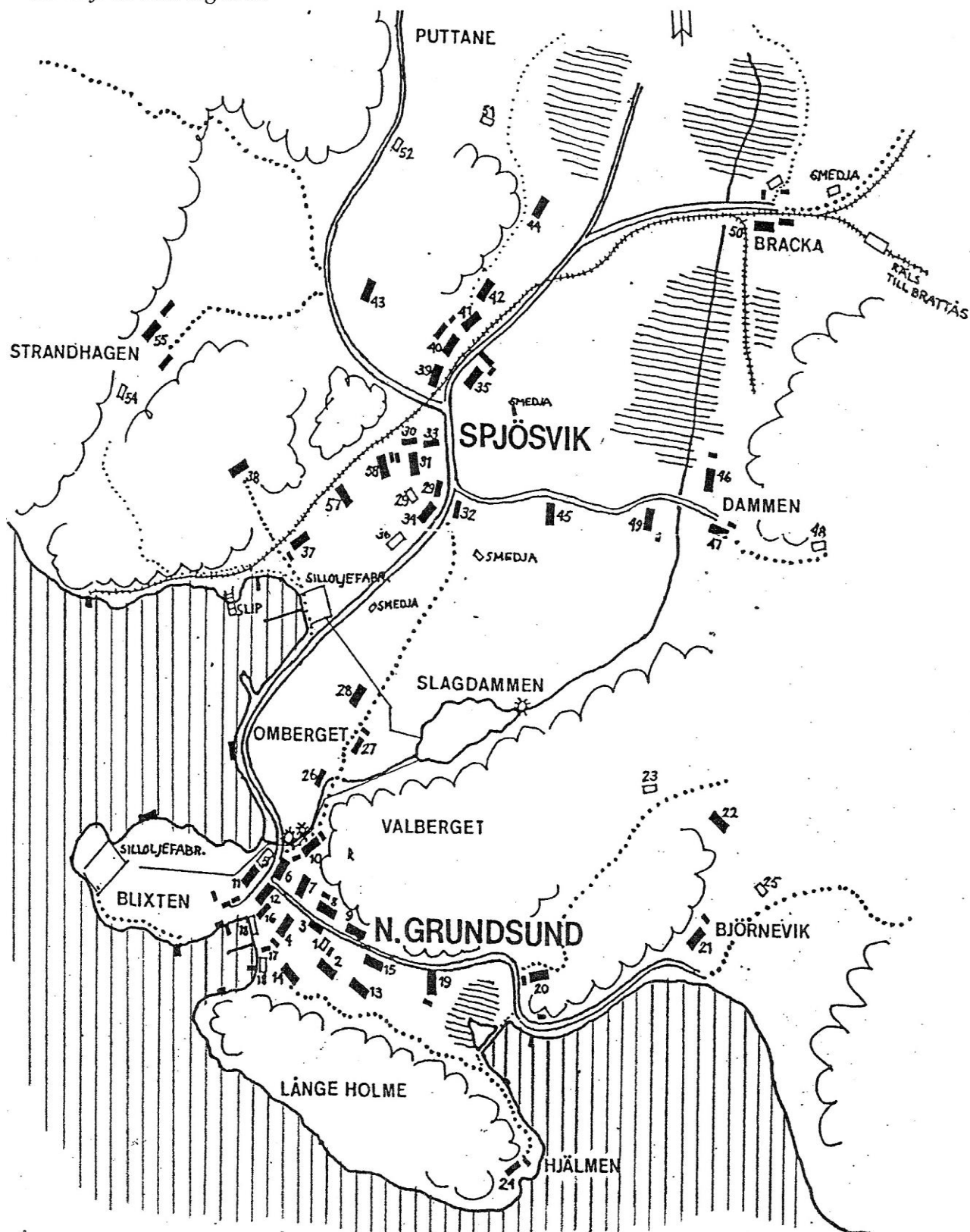
Vid Hästepallen anlades ett tranškokeri av handelsmannen Olof Fredric Lake från Göteborg. I boken "Skärgårdsverk i Bohuslän" står att anläggningen var uppförd 1781 men man skall nog uppfatta detta så att då påbörjades arbetena. I varje fall bodde ingen på Hästepallen åren innan 1785. Dessutom skedde värdering för brandförsäkring av anläggningen först 1789.

Till Lyse kom 1785 Sven Melin från Hällestads församling i Kinds härad. Han kom troligen hit som anställd på tranškokeriet 1786 står han som tranškokeribetjänt och 1790 hade han avancerat till tillsyningskarl. 1786 gifte han sig med pigan Karin Hansdotter från Svarteberg.

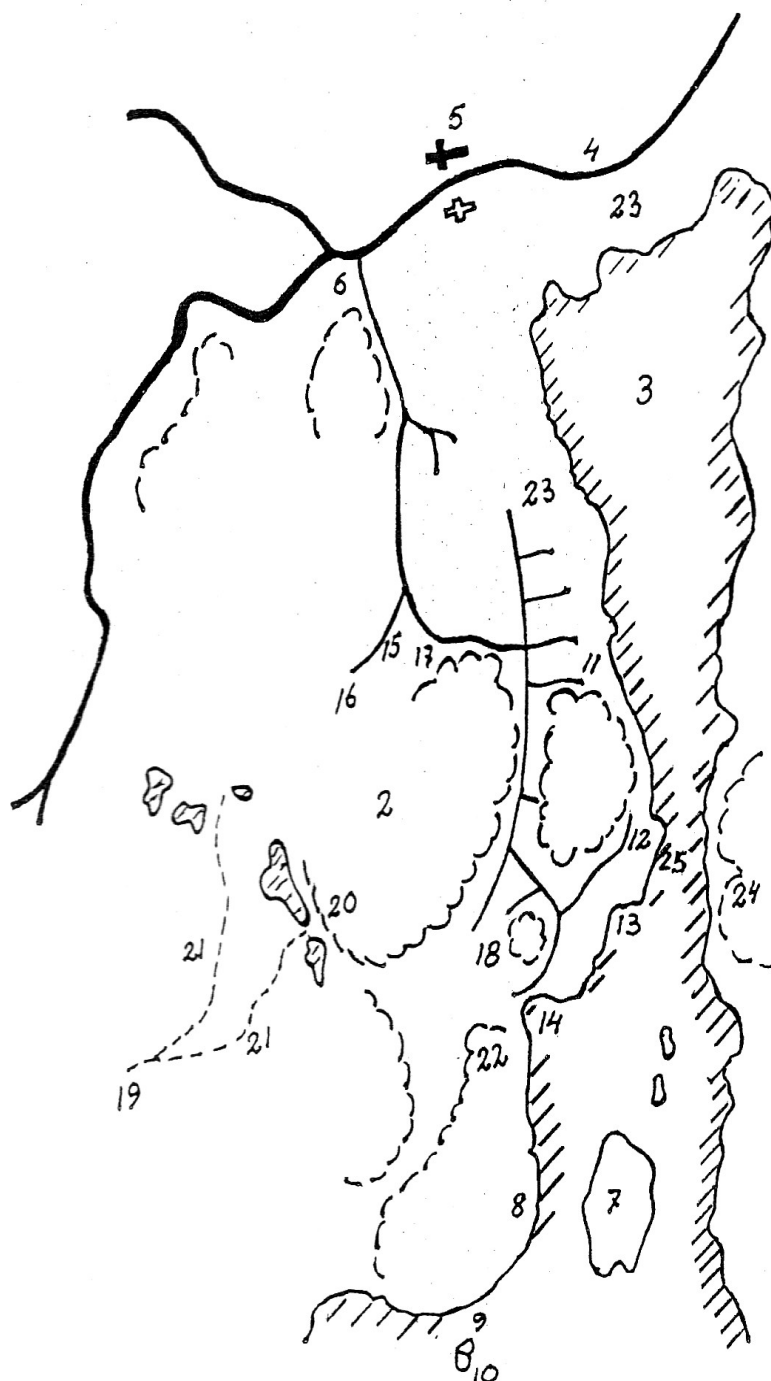
1796 tillträdde Olof Malmgren som bokhållare vid tranškokeriet. Han kom från Morlanda tillsammans med hustrun "madam" Johanna Olofsdotter och en son. De fick flera barn och bodde vid Hästepallen. I och med tranškokeriets tillkomst bodde det folk både på Skutebacken och också Hästepallen.

Tranškokeriet vid Hästepallen omfattade 8 kittlar d.v.s. Det var ganska stort. Som jämförelse kan nämnas att tranškokerierna vid Saltö och Kornö omfattade 8 resp. 10 kittlar. De flesta tranškokerier i Lysekilsområdet hade 2-4 kittlar. Vid den värdering för brandförsäkring som gjordes 1789 upprättades en karta som utöver själva tranškokeriet visar att anläggningen bl.a. bestod av sillbod, saltbod, stenkolsbod, vedbod, karaktärsbyggnad, kontor, tranškoksränna, grumsedamm, trädgård och brygga. Hästepallen tranškokeri stängdes antagligen omkr. 1805-07 Efter den tiden finns inte så många kända noteringar om människor som var hemmahörande där. Även vid Skutebacken fanns ett mindre tranškokeri bestående av 2 kittlar.

Karta från omkring 1930

ÖVERSIKTSKARTA

- 1 Träleberg
- 2 Brattåsen
- 3 Trälebergsli
- 4 "Hälle-"ku
- 5 Lyse k:a
- 6 Vägskylt
- 7 Käringshol
- 8 "Blykula"
- 9 "Gryteben"
- 10 Dyskär
- 11 Skuteback
- 12 Hästepall
- 13 Hammarvi
- 14 Sandviken
- 15 Backen
- 16 Rössarna
- 17 Bogedal
- 18 Sandvik
- 19 "Bracka"
- 20 Storbrottel
- 21 Rälsvägar
- 22 "Plösen"
- 23 Utsiktsplat naturreser
- 24 "Köven"
- 25 Sövik

Väg till Sandvik /

Av den information jag har fått fram byggdes vår nuvarande väg från landsvägen till Sandvik 1965 tidigare gick det en körväg genom gården vid Gåsehogen och kom upp där vi i dag har pumphuset och fortsatte fram till Skutebacken, därifrån gick det endast en stig fram till Sandvik, "Bilväg" till Sandvik gick genom Norra Grundsund /Björnvik fram till Sövikstigen, det var denna väg som var den naturliga vägen till Sandvik, "Bilvägen" Björnvik - Sandvik var det någorlunda tillmarkad väg fram till det stora stenbrottet i Pulsen. Lastbilen som fraktade blocken därifrån kunde med nöd och näppe ta sig fram, Det var denna väg som senare användes för att bygga de första (stugorna) i Sandvik och Berga yttre.

Uppdateringar

Vem var "Olle" i Sandvik ? /

"Olle i Sandvik" var från Backeryd i Blekinge och han kom till Lyse som stenhuggare Olof (Olle) Johansson Sandvik

1898, gift med Adolfina Konstantina född på Bogedal. Han arbetade som finstenshuggare bl.a. vid Bracka. De hade ladugård med kor, får, gris och höns.

Olle i Sandvik är känd profil i Lyse dels för att han alltid bar en stor svartbrettad hatt och hade puckel på ryggen. Enligt hörsägen hade han också ett väl ansatt pipskäg.

Ett stort tack till Folke Sandberg vars forskning om trakten ligger till grund för denna sammanställning

Sammanställare

Mats-Göran Hallqvist

Ordf. Berga Stug och Vägförening

Sammanställningen ursprung från

Folke Sandberg, bok

Hus bygd och människor i N.Grundsund, Spjusvik; Skummedal och angränsande gårdar. utgiven 2001 och med en omarbetad upplaga av 1á utgåvan 1985,

Folke Sandberg har även givit ut boken "Förr i Skalhamn"

Även genomfört torpinventering i Lyse på uppdrag från Hembygdsföreningen.

